

Föräldraförsäkring och föräldraledighet

Till socialförsäkringsutskottet

Inledning

Socialförsäkringsutskottet har genom beslut den 1 februari 2001 berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2000/01:44 Föräldraförsäkring och föräldraledighet samt över de motioner som har väckts med anledning av propositionen, i de delar som avser arbetsmarknadsutskottets beredningsområde.

Utskottet yttrar sig över följande motioner:

Moderaternas kommittémotion 2000/01:Sf10 yrkandena 2 och 4.

Kristdemokraternas kommittémotion 2000/01:Sf12 yrkandena 6 och 8.

Centerpartiets kommittémotion 2000/01:Sf11 yrkandena 1 och 7.

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen skall godkänna vissa ändringar i lagen (1962:381) om allmän försäkring och föräldraledighetslagen (1995:584). Syftet med ändringarna är att ytterligare förbättra föräldrars möjligheter att kombinera familj och arbete.

Bland de föreslagna ändringarna kan här nämnas en förlängning av föräldrapenningen med 30 dagar med ersättning motsvarande förälderns sjukpenning. Sammanlagt 60 dagar med ersättning motsvarande förälderns sjukpenning reserveras för var och en av föräldrarna. Vidare föreslås att en femte förmånsnivå motsvarande en åttondels förmån införs i föräldraförsäkringen. Motsvarande rätt till ledighet införs i föräldraledighetslagen. Propositionen innehåller också förslag om att återinföra kontaktdagar inom den tillfälliga föräldrapenningen. Föräldrar som avstår från förvärvsarbete i samband med besök i barnets skola eller fritidshem föreslås få rätt till tillfällig föräldrapenning under en dag per barn och år för barn som fyllt sex men inte tolv år.

Bestämmelserna om föräldraledighet föreslås även förändras så att ledigheten vid förkortning av arbetstiden får spridas över arbetsveckans samtliga dagar eller förläggas till en eller vissa av arbetsveckans dagar. Om arbetsgivaren och arbetstagaren inte kommer överens om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, skall arbetsgivaren förlägga ledigheten på det sätt som arbetstagaren önskar. Detta gäller under förutsättning att verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan påtaglig störning. Dessutom förtydligas föräldraledighetslagen på så sätt att det klarare framgår att en förälder som är delledig utan föräldrapenning har rätt till förkortning av sin arbetstid med upp till en fjärdedel för vård av barn.

Ändringarna föreslås – såvitt avser förlängning av föräldrapenningen och ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen samt motsvarande ändringar i föräldraledighetslagen – träda i kraft den 1 januari 2002 och i övriga delar den 1 juli 2001.

Motionerna

Moderaterna anser i motion Sf10 att utgångspunkten måste vara att arbetstidens längd är en fråga mellan arbetsgivare och arbetstagare då det är de som är bäst skickade att komma överens om när och hur ledighet skall tas ut. Därför bör inte staten detaljreglera hur arbetstid skall disponeras på det sätt som nu föreslås. Bland annat därför bör förslaget om lagfäst arbetstidsförkortning avslås (yrkande 2).

Moderaterna anser också att eftersom regeringens förslag riskerar att påverka samhällsekonomin och kvinnornas ställning på arbetsmarknaden bör konsekvenserna av bl.a. lagfäst arbetstid och förläggning av delledighet utredas innan beslut fattas i dessa frågor (yrkande 4).

Kristdemokraterna förespråkar i motion Sf12 att det bör införas en treårig rätt till tjänstledighet i samband med föräldraskap (yrkande 6). Ledigheten skall kunna disponeras av föräldrarna på det sätt de själva väljer.

Möjligheterna till flexibel arbetstid bör underlättas så att arbetstagaren tillsammans med arbetsgivaren kan välja hur arbetstiden skall förläggas (yrkande 8). Möjligheterna att arbeta från hemmet bör tas till vara i högre grad än vad som är fallet i dag. Sådana möjligheter för arbetstagaren bör också kunna kombineras med ekonomiska insatser från stat och kommun. Den enskildes arbete bör också kunna organiseras så att frivillig arbetsdelning och/eller att tjänstledighet underlättas.

Kristdemokraterna välkomnar förslaget om förtydligande av föräldraledighetslagen när det gäller arbetstagarens önskemål om förläggning av den förkortade arbetstiden liksom förslaget om att införa en femte förmånsnivå i föräldraförsäkringen. Partiet anser dock att denna flexibilitet bör finnas kvar även när föräldraförsäkringen upphör. Ett sätt att uppnå detta är att införa ett barnomsorgskonto.

Centerpartiet anser i motion Sfl1 att det bör införas en redovisning i företags och förvaltningars verksamhetsberättelser av vilka möjligheter arbetstagarna har till föräldraledighet och hur det faktiska uttaget av föräldraledighet ser ut (yrkande 1). Genom ett sådant förfarande skulle det synliggöras hur många män resp. kvinnor som i praktiken utnyttjar sin föräldraledighet, vilket skulle kunna underlätta för framför allt män att ta ut sin ledighet.

Partiet anser vidare att den i propositionen föreslagna förändringen i fråga om förläggning av delledighet bör avslås bl.a. då den slår olika mot olika typer av företag samtidigt som den i förlängningen kan misstänkas leda till att arbetsgivarna, ännu mer än vad som är fallet i dag, drar sig för att anställa arbetslösa småbarnsföräldrar. Det är därför tveksamt om den föreslagna förändringens positiva effekter vad avser valfrihet för arbetstagaren uppväger de inskränkningar som den kan komma att medföra för det enskilda företaget. Förslaget bör därför avslås (yrkande 7). Frågan bör i stället utredas, vilket lämpligen kan göras inom ramen för den översyn av arbetstidslagen, semesterlagen och övrig ledighetslagstiftning som regeringen har fattat beslut om.

Utskottets bedömning

Parallellt med detta yttrande behandlar arbetsmarknadsutskottet ett antal motioner som berör frågor om arbetstid och ledighet m.m. i ett eget betänkande, AU9. Utskottet redovisar där sina närmare överväganden vad avser dessa frågor.

Rörande de nu aktuella motionerna vill utskottet anföra följande.

Både Moderaterna och Centerpartiet motsätter sig förslaget om *delledighetens förläggning* och anser att frågan bör utredas ytterligare innan beslut fattas.

Utskottet kan erinra om att det i en rad betänkanden tidigare har understrukt betydelsen av att arbetstagare ges bättre möjligheter att förena arbete och föräldraskap. Utskottet föreslog t.ex. i betänkande 1994/95:AU16 Ny föräldraledighetslag m.m. ett tillkännagivande om sin syn på frågan om förläggning av föräldraledigheten när arbetstagaren vill minska sin dagliga arbetstid. Utskottet ansåg att, om överenskommelse inte träffats om hur ledighet skall tas ut vid förkortad arbetstid, arbetstagaren själv bör få bestämma i fråga om ledighetens närmare förläggning och därmed sammanhängande frågor. En förutsättning måste dock enligt vad utskottet anförde vara att förläggningen inte skapar allvarliga men för produktionens behöriga gång. Utskottet ansåg att regeringen närmare borde överväga en sådan ordning och vid lämpligt tillfälle återkomma till riksdagen med förslag om hur en sådan bestämmelse bör utformas. Riksdagen beslutade den 19 maj 1995 i enlighet med utskottets förslag (rskr. 1994/95:364).

Arbetsmarknadsutskottet har därefter i sitt yttrande hösten 1999 till konstitutionsutskottet över regeringens skrivelse 1998/99:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (bil. 2 till protokoll

1999/2000:6) riktat kritik mot regeringens redogörelse i skrivelsen när det gäller orsakerna till att den aktuella frågan om förläggning av föräldraledigheten inte slutbehandlats. I sitt yttrande till konstitutionsutskottet året därefter över regeringens skrivelse 1999/2000:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (bil. 7 till protokoll 2000/01:5) förklarade sig utskottet, efter att ha tagit del av regeringens redovisning i den aktuella frågan, inte ha någon erinran mot att ärendet kvarstod som icke slutbehandlat. Utskottet förutsatte dock att de av regeringen aviserade åtgärderna skulle vidtas och att skrivelserna därmed skulle kunna slutbehandlas utan dröjsmål.

Utskottet välkomnar därför det förslag som regeringen nu presenterar i proposition 44 om att vid förkortning av arbetstid ledigheten får spridas över arbetsveckans samtliga dagar eller förläggas till en eller vissa av arbetsveckans dagar, liksom att i de fall som arbetsgivaren och arbetstagaren inte kommer överens om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, arbetsgivaren skall förlägga ledigheten på det sätt som arbetstagaren önskar, om en sådan förläggning inte medför påtaglig störning av arbetsgivarens verksamhet. Det är också bra att lagen förtydligas så att det klarare framgår att en förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel för vård av barn.

Med hänvisning till detta anser utskottet att motionerna Sf10 yrkande 4 delvis och Sf11 yrkande 7 bör avstyrkas.

Vad avser Kristdemokraternas förslag i motion Sf12 om *tre års tjänstledighet* har utskottet behandlat motsvarande yrkande vid flera tidigare tillfällen. Senast ett sådant förslag behandlades var i betänkande 1999/2000:AU5 där utskottet, med hänvisning till tidigare uttalanden, konstaterade att det inte fanns någon utredning bl.a. om vilka effekter som en utvidgad föräldraledighet skulle kunna komma att få t.ex. för de mindre företagen, hur vikariatsfrågan skulle lösas vid upprepade långa ledigheter, vilken inverkan föräldraledigheten skulle ha på lön m.m.

Utskottet kan notera att det alltså saknas en sådan analys (se även vad som anförs nedan om den ny tillsatta arbetstidskommittén). Redan det är ett skäl att avstyrka förslaget om en så kraftig förlängning av föräldrars rätt till ledighet. Utskottet anser i stället att det är viktigare att föräldrarna i möjligaste mån delar på ledigheten. En sådan utveckling är inte minst betydelsefull för barnen, och den utgör dessutom en viktig del i arbetet mot större jämställdhet. De förändringar som nu föreslås i propositionen, och som utöver de ovan berörda möjligheterna till förläggning av delledighet innebär en förlängning av föräldrapenningen med 30 dagar, införandet av ytterligare en papparesp. mammamånad och en femte förmånsnivå, motsvarande en åttondels förmån i föräldraförsäkringen, betyder att möjligheterna att kombinera förvärvsarbete med rollen som förälder förbättras ytterligare. Motion Sf12 yrkande 6 avstyrks.

Det anförda innebär också att utskottet inte heller ställer sig bakom Moderaternas avslagsyrkande i Sf10 avseende förslaget om att införa *en femte förmånsnivå* i föräldraförsäkringen. Även om det, som anförs i motionen,

bl.a. inte finns någon motsvarande ersättningsnivå i sjukförsäkringen anser utskottet i likhet med regeringen att de positiva effekter som förslaget får för föräldrarnas möjligheter att på ett mer flexibelt sätt kombinera arbete och familj överväger. Motion Sf10 yrkande 2 avstyrks därför.

I nyss nämnda motion efterfrågar Moderaterna också en mer *allmän utredning av bl.a. konsekvenserna av lagfäst arbetstid*. Kristdemokraterna förespråkar i motion Sf12 *ökad flexibilitet beträffande arbetstid*.

Det finns i detta sammanhang anledning att nämna den parlamentariska utredning som regeringen, efter remissbehandlingen av rapporten Kortare arbetstid – för och emot, fattade beslut om den 21 december 2000. Av direktiven till kommittén (dir. 2000:97) framgår att den skall göra en översyn av arbetstidslagen, semesterlagen och övrig ledighetslagstiftning. Representanter för arbetsmarknadens parter skall knytas till kommittén.

Regeringen konstaterar i direktiven att arbetstidsfrågan är mångfasetterad och rör arbetstidens längd och förläggning, flexibiliteten i uttaget av arbetstid under dygnet, veckan, året eller t.o.m. konjunkturcykeln och inflytandet över hur arbetstiden bestäms. Skillnaderna i uppfattning mellan olika aktörer avser inte enbart materiella frågor utan också huruvida förändringar bör genomföras via ändrad lagstiftning eller om frågan helt bör hanteras av arbetsmarknadens parter.

Enligt direktiven skall kommittén lämna förslag till en ny reglering av arbetstiden som ger den enskilde arbetstagaren ökade möjligheter att påverka förläggningen av arbetet samtidigt som flexibiliteten i produktionen är god. I uppdraget ligger också en översyn av införandet av EG:s arbetstidsdirektiv (93/104/EG). Kommittén skall också undersöka olika sätt att förkorta arbetstiden, se över dagens bestämmelser om övertidsarbete och lämna förslag till förändringar i semesterlagen som bl.a. skall ge arbetstagare möjlighet att ta ut semester som överstiger fyra veckor per år som del av dag.

Kommittén skall bedöma konsekvenserna av sina förslag för de offentliga finanserna och samhällsekonomin, jämställdheten, arbetsmiljön, arbetsorganisationen och arbetstagarnas hälsa liksom tillgången på arbetskraft. Även de företagsekonomiska konsekvenserna skall belysas, särskilt för små företag.

I uppdraget ingår också att undersöka om det finns möjligheter, särskilt vad avser små företag, att slå samman eller samordna strukturen i arbetstidslagen, semesterlagen och övrig ledighetslagstiftning.

Utskottet anser att arbetstidens längd och förläggning har stor betydelse för arbetstagarna vad avser både arbetsliv och privatliv. I arbetslivet kan ett större inflytande skapa bättre förutsättningar för ett bättre och mer utvecklande arbete vilket i sin tur kan leda till minskad stress i arbetslivet samtidigt som det också kan bidra till att öka jämställdheten i samhället. Utskottet är därför övertygat om att ett ökat inflytande för den enskilda arbetstagaren över arbetstiden inte bara kan kombineras med en effektivare och flexiblare produktion utan faktiskt är en förutsättning för detta. Reformen i en sådan riktning skulle också medföra att individen skulle få mer inflytande över sin vardag och skapa bättre förutsättningar för ett mer jämställt samhälle.

Utgångspunkt för arbetet bör enligt arbetsmarknadsutskottet vara arbetstidslagens karaktär av skyddslagstiftning. Förslaget bör ge den enskilda arbetstagaren ett större inflytande än i dag över arbetstidens förläggning men samtidigt ge en god flexibilitet i produktionen. Det är också viktigt att en lagreglering av arbetstiden inte hindrar parterna från att bygga vidare på de avtalslösningar på arbetstidsområdet som redan finns. Som regeringen framhåller i direktiven finns det många olika exempel på goda arbetstidslösningar via avtal.

De motioner som behandlas i detta yttrande berör några av alla de olika aspekter som finns rörande arbetstider. Flera av de frågor som tas upp i motionerna ingår i uppdraget till den ny tillsatta arbetstidsutredningen att belysa respektive lägga fram förslag om.

Utskottet anser inte att det i dagsläget finns skäl att närmare ta ställning till hur en framtida arbetstidsreglering bör utformas utan anser att det är angeläget att avvakta slutsatserna från Arbetstidsutredningen. Motionerna Sf10 yrkande 4 delvis och Sf12 yrkande 8 bör därför avstyrkas.

Utskottet ställer sig positivt till vad som anförs i direktiven om att en arbetstidsreglering, som innebär ett stärkt inflytande över arbetstiden för individen, kan bidra till minskad stress och bättre förutsättningar för jämställdhet. Utskottet kommer att behandla frågorna i sitt eget betänkande.

I motion Sf11 anser Centerpartiet att det bör införas en skyldighet att i *företags och förvaltningars verksamhetsberättelser* redovisa vilka möjligheter arbetstagarna har till föräldraledighet och hur det faktiska uttaget av föräldraledighet ser ut.

Utskottet har vid upprepade tillfällen berört föräldraförsäkringens betydelse bl.a. för en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. För att såväl mammor som pappor skall kunna kombinera arbete med familj och tidigt etablera en god kontakt och relation med barnet är det därför en viktig fråga inom föräldraförsäkringen hur uttaget av föräldrapenningdagarna fördelar sig mellan föräldrarna. För närvarande är pappornas uttag av föräldrapenningdagarna lågt i förhållande till mammornas. Kunskapen om orsakerna bakom denna fördelning är bristfällig. Det är därför önskvärt att finna anledningarna till den ojämna fördelningen av dagarna och att på sikt även uppnå en jämnare fördelning.

Införandet av den s.k. pappa- respektive mammamånaden 1995 har tydligt påverkat pappornas nyttjande av föräldrapenningen. Uppgifter från Riksförsäkringsverket visar att ca 80 % av papporna till barn födda efter regeländringen 1995 har nyttjat föräldrapenning under barnets första fyra år. Cirka 50 % av papporna till barn födda åren 1993 och 1994, dvs. före regeländringen, hade nyttjat förmånen under motsvarande tid. När barnen födda 1995 fyllde fyra år hade deras pappor i genomsnitt tagit ut 41 ersättningsdagar med föräldrapenning och 50 % av papporna hade tagit ut tid motsvarande den s.k. pappamånaden. Som utskottet berört ovan är det positivt att den s.k. pappamånaden nu föreslås bli utökad till två månader.

Orsakerna till att så få pappor tar ut föräldraledighet kan vara flera och någon klar bild finns inte. En tänkbar orsak kan vara att många män har högre inkomster än kvinnor, vilket i kombination med takbegränsningen för ersättningsnivån i föräldraförsäkringen medför att familjeinkomsten blir lägre när pappan är ledig. I många fall kan det också tänkas att inställningen hos arbetsgivaren liksom fördomar och attityder bland arbetskamrater etc. spelar en roll. Det finns emellertid flera goda exempel på arbetsgivare som uppmuntrar sina anställda, både kvinnor och män, att ta ut sin föräldraledighet. Många av dessa arbetsgivare ger också den anställda kompensation för mellanskillnad i inkomst som uppstår vid uttag av föräldraledigheten. Utskottet vill här också framhålla att det av 5 § jämställdhetslagen (1991:433) följer att en arbetsgivare skall underlätta för både kvinnliga och manliga arbetstagare att förena förvärvsarbete och föräldraskap.

Utskottet kan dela den uppfattning som förs fram i motionen att ett sätt att underlätta för arbetstagare, och då främst män, att ta ut sin föräldraledighet är att öppet redovisa hur bestämmelserna tillämpas i den enskilda verksamheten. Utskottet vill dock understryka att liknande behov av redovisning finns även inom andra områden såsom arbetsskador, sjukfrånvaro, utbildningsinsatser, personalomsättning m.m. Som utskottet redovisade i betänkandet 1999/2000:AU2 anses det finnas hinder i redovisningslagstiftningen mot att ta in sådana uppgifter i årsredovisningar, eftersom syftet med lagstiftningen är att ge intressenter i ett bolag upplysningar som är av betydelse för bedömningar av bolagets ekonomiska förhållanden och utvecklingsmöjligheter. Utskottet vill i detta sammanhang även påminna om de möjligheter som finns att använda sig av de jämställdhetsplaner som det åligger en arbetsgivare att upprätta enligt jämställdhetslagen. I en sådan plan går det t.ex. att fastställa en policy för uttag av föräldraledighet m.m. Eftersom jämställdhetslagen även ställer krav på uppföljning av föregående års plan går det därigenom att bedöma hur uttag av föräldraledighet ser ut.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att motion Sf11 yrkande 1 bör avstyrkas.

Stockholm den 15 februari 2001

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Sven-Erik Österberg

I beslutet har deltagit Sven-Erik Österberg (s), Hans Andersson (v), Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Björn Kaaling (s), Kent Olsson (m), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Sonja Fransson (s), Camilla Sköld Jansson (v), Maria Larsson (kd), Christel Anderberg (m), Elver Jonsson (fp), Anders Karlsson (s), Cinnika Beiming (s) och Magnus Jacobsson (kd).

Avvikande meningar

1. Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg (alla m)

anser att utskottets bedömning i fråga om en ny femte förmånsnivå i föräldraförsäkringen och en allmän utredning om konsekvenserna av propositionens förslag borde ha följande lydelse:

I propositionen föreslår regeringen att en ny förmånsnivå motsvarande en åttondels förmån skall införas i föräldraförsäkringen. Detta medför att en arbetstagare får möjlighet att reducera sin arbetstid med en timme per dag. Vi anser i stället att utgångspunkten skall vara att arbetstidens längd bör avgöras genom avtal som träffas mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Det är arbetsgivaren och arbetstagaren som har de bästa förutsättningarna att själva avgöra arbetstidens längd och komma överens om hur omfattande ledigheten skall vara och när den skall tas ut. Av den anledningen bör inte staten i detalj reglera hur arbetstiden skall disponeras på det sätt som sker genom de nu föreslagna förändringarna.

Det finns även andra skäl för att inte genomföra den föreslagna lagändringen. En utvidgning av föräldraledigheten innebär att näringslivet, och då främst de små företagen, ställs inför nya belastande administrativa rutiner. Den åttondels förmån som nu föreslås i föräldraförsäkringen saknar dessutom en motsvarighet i sjukförsäkringen som är uppbyggd på en indelning i fjärdedelar. Vid en tillbakablick visar det sig också att alltsedan 1970-talet har den här typen av tvingande åtgärder ofta förfelat sitt syfte.

Trots att dessa uppenbara olägenheter uppmärksammades under beredningen har regeringen valt att lägga fram förslaget om lagändring.

Det bör också framhållas att den föreslagna förmånen riskerar att motverka jämställdhetssträvandena på arbetsmarknaden genom att kvinnor i egenskap av presumtiva mödrar riskerar att få en relativt försvagad ställning på arbetsmarknaden i förhållande till andra arbetstagare.

Med hänvisning till det anförda anser vi att förslaget om att införa ny förmånsnivå motsvarande en åttondels förmån i föräldraförsäkringen bör avslås. Motion Sf10 yrkande 2 bör således tillstyrkas.

Regeringen föreslår i propositionen att när en förälder önskar minska sin arbetstid med upp till en fjärdedel under barnets åtta första år skall denne inte längre behöva visa att detta inte medför en påtaglig störning, utan bevisbördan för att det medför en påtaglig störning skall fortsättningsvis ligga på arbetsgivaren. När det gäller uttaget av delledigheten är regeringens ambition att arbetstagarens behov skall få ökat genomslag genom att arbetsgivares rätt att leda verksamheten och förlägga ledigheten inskränks. Det är vår fasta övertygelse att förläggning av delledighet är en fråga som arbetstagare och arbetsgivare kan komma överens om. I den mån meningsskiljaktighet uppstår om förläggning av ledighet torde detta kunna regleras genom avtal. Ur vårt

perspektiv bör arbetsgivare och arbetstagare ha lika stor möjlighet att påverka anställningens utformning genom avtal.

De ekonomiska konsekvenserna av förändringarna inom föräldraledighetslagen får främst bäras av enskilda människor och företag och i mindre utsträckning av staten. Regeringen konstaterar att förslaget om förläggning av delledighet enligt föräldraledighetslagen inte kommer att innebära belastningar på samhällsekonomin eller statsfinanserna men leda till ökade kostnader för arbetsgivare, i de fall arbetsgivare och arbetstagare inte kan komma överens. Vi finner att regeringen med detta rapsodiska avfärdande av invändningen mot förslaget tar för lätt på de problem som kan uppstå för näringslivet, och då främst småföretagare. Därför bör inte dessa förslag antas innan de underkastats en utredning.

Om de nu föreslagna ändringarna genomförs riskerar småbarnsföräldrar, och kvinnor i synnerhet, att drabbas av ökade svårigheter i arbetslivet. Trots att regeringen uppmärksammar dessa problem i propositionen, väljer den att lägga fram ett förslag som underminerar småbarnsföräldrars förutsättningar på arbetsmarknaden.

Med hänvisning till vad som anförts om risken att vissa av regeringens förslag om föräldraförsäkring och föräldraledighet kan komma att påverka samhällsekonomin och kvinnors ställning på arbetsmarknaden negativt, bör konsekvenserna av förslagen om bl.a. lagfäst arbetstidsförkortning och förläggning av delledighet utredas innan beslut fattas i dessa frågor. Motion Sf10 yrkande 4 bör således tillstyrkas. Motion Sf11 yrkande 7 och Sf12 yrkande 8 bör avstyrkas i den mån de inte kan anses tillgodosedda med vad som anförs i denna avvikande mening.

2. Maria Larsson och Magnus Jacobsson (båda kd)

anser att utskottets bedömning i fråga om *föräldrars rätt till tjänstledighet* och *flexibel arbetstid* borde ha följande lydelse:

En förutsättning för att både kvinnor och män skall ha möjlighet att utvecklas i sin yrkesroll och samtidigt kunna fungera i den viktiga föräldrarollen är att vi kan skapa ett barnvänligt arbetsliv, alltså stora möjligheter för kvinnor och män att förena föräldraskap och arbetsliv på ett bra sätt. Att vara förälder, att vårda och fostra barn, bör betraktas som en kompetenshöjning och en viktig samhällsuppgift. Mycket tyder på att en ökad förvärvsfrekvens och ett högre tempo i arbetslivet försvårar kombinationen med föräldraskap. Det kan få allvarliga konsekvenser i framtiden om det inte skapas möjligheter för barn att födas och för vuxna att vara föräldrar. Vi välkomnar därför förslaget om ett förtydligande av lagen när det gäller arbetstagarens önskemål om förläggningen av den förkortade arbetstiden. Samtidigt kan formuleringen ”om en sådan förläggning inte medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet” också kunna tillgodose arbetsgivarens krav.

Även förslaget om att införa en femte förmånsnivå i föräldraförsäkringen tillgodoser på ett bättre sätt arbetstagarens möjlighet att välja på vilket sätt

han eller hon skall kombinera arbetsliv och föräldraskap. Vi anser dock att denna flexibilitet bör finnas kvar även när föräldraförsäkringen upphört. En lösning för att underlätta för föräldrarna att i mycket större utsträckning välja hur man vill disponera sin tid med barnen även efter det första året vore att införa ett barnomsorgskonto. Det bör också införas en rätt i lag till tre års tjänstledighet (hel eller deltid) för nyblivna föräldrar. Föräldrarna skall ha möjlighet att dela upp ledigheten mellan sig, om båda arbetar eller studerar. Den som varit tjänstledig skall ha rätt att återvända till sitt arbete.

Med hänvisning till det anförda bör motion Sf12 yrkande 6 tillstyrkas.

Stressen ökar i hela samhället och alltfler människor upplever att de inte får tiden att räcka till vare sig i sitt privata liv eller i yrkeslivet. En grupp som är särskilt drabbad är småbarnsföräldrar som förvärvsarbetar. Ett sätt att ge dem bättre möjligheter att kombinera familj och arbetsliv är att underlätta möjligheterna till flexibla arbetstider.

En undersökning som Hem och Skola har gjort visar att föräldrar i första hand önskar flexibla – inte kortare – arbetstid för att kunna förena föräldraskap och arbetsliv. Undersökningen visade att 39 % anser att flexibel arbetstidsförläggning är bästa botemedlet mot ”ansvarskrockar”. Det ökar möjligheten att också ha mer tid för sina barn när de nått skolåldern eller behöver föräldrastöd som tonåringar.

Flexibel arbetstid innebär t.ex. att arbetstagaren tillsammans med arbetsgivaren kan välja hur arbetstiden skall förläggas. Tack vare den tekniska utvecklingen är det i dag lättare att arbeta hemifrån. Arbetet bör kunna organiseras så att möjlighet ges till frivillig arbetsdelning och/eller att tjänstledighet underlättas.

Med hänvisning till det anförda bör motion Sf12 yrkande 8 tillstyrkas och motion Sf10 yrkande 4 delvis avstyrkas i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad som anförs i denna avvikande mening.

3. Margareta Andersson (c) och Elver Jonsson (fp)

anser att utskottets bedömning i fråga om *redovisning i företags och förvaltnings verksamhetsberättelser om möjligheterna till och det faktiska uttaget av föräldraledighet och förläggning av delledighet* borde ha följande lydelse:

Att ha möjlighet att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete är en viktig utgångspunkt för den svenska familje-, arbetsmarknads- och jämställdhetspolitiken.

Under 1960-talet kom den svenska familjepolitiken, i en tid av stark ekonomisk expansion, att utvecklas i nära samspel med arbetsmarknadspolitiken. Den grundläggande målsättningen var att tillgodose efterfrågan på arbetskraft genom att mobilisera dolda arbetskraftsreserver. Allt sedan dess har det funnits en stark koppling mellan kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och svensk familjepolitik. Målsättningen för familjepolitiken har varit att göra det möjligt för kvinnor och män att kombinera förvärvsarbete och familjeliv samtidigt som de skall ha möjlighet att ge barnen en trygg uppväxt.

I praktiken har detta inte fått fullt genomslag, mycket beroende på skillnader i mäns och kvinnors löner och kopplingen till inkomst, men även beroende på skillnader i förvärvsfrekvensen bland småbarnsföräldrar där män i större utsträckning än kvinnor förvärvsarbetar. Det faktum att män generellt har en högre utkomst av sitt arbete än kvinnor leder till att det ekonomiska bortfallet blir större i de fall där mannen tar ut föräldraledigheten än om kvinnan gör det. I takt med att dessa inkomstskillnader minskar ökar även sannolikheten för att män i större utsträckning än i dag skall få möjlighet att ta sitt ansvar i föräldraskapet utan att familjens ekonomi skall lida skada. Till detta skall även samhällets attityder och struktur läggas som en ytterligare orsak till att män i mindre omfattning än kvinnor nyttjar sin lagstadgade rätt till föräldraledighet. Därför är det viktigt att opinionsbildningen drivs med kraft om en förbättring skall åstadkommas.

De angivna begränsningarna i männens möjligheter att på ett mer aktivt sätt delta i föräldraskapet cementerar de könsroller som formats av samhället. Tyvärr är det dessutom inte ovanligt att män aktivt motarbetas av arbetsledning och arbetskamrater på sin arbetsplats när de försöker ta del av sina lagstadgade rättigheter som föräldrar, något som inverkar negativt på arbetet mot ökad jämställdhet. Det finns dock goda exempel från många företag; vissa företag går t.ex. in och betalar den skillnad som uppstår mellan den ordinarie lönen och den ersättning som utgår från föräldraförsäkringen då arbetstagaren tar ut sin föräldraledighet.

Vi anser att ett sätt att framhålla de företag som underlättar uttag av föräldraledighet och samtidigt ger stöd till föräldrar, främst pappor, som vill ta ut sin föräldraledighet vore att i företags och förvaltningars verksamhetsberättelser redovisa möjligheterna till och det faktiska uttaget av föräldraledighet bland personalen.

Med hänvisning till det anförda bör motion Sf11 yrkande 1 tillstyrkas.

Den i propositionen föreslagna förändringen i frågan om förläggning av delledighet kan komma att slå olika mot skilda typer av företag beroende på företagets verksamhet och storlek. Detta kan i förlängningen leda till stora gränsdragningsproblem vad gäller bedömningen av vad som kan sägas utgöra en allvarlig störning. Det föreligger därför en uppenbar risk att den föreslagna förändringen kommer att drabba små och medelstora företag i större utsträckning än stora företag.

Möjligheten till samvaro mellan föräldrar och barn är viktigt för både barnen och föräldrarna. Det är därför inte önskvärt att dessa möjligheter riskerar inskränkas av en lagstiftning som i förlängningen kan komma att missgynna arbetslösa småbarnsföräldrars möjligheter att förena familj och arbete. De nu föreslagna förändringarna i lagstiftningen kan nämligen leda till att företagare drar sig för att rekrytera arbetssökande som är småbarnsföräldrar. En sådan utveckling skulle innebära att situationen blev än mer besvärlig för en redan utsatt grupp.

Det är tveksamt om den av regeringen föreslagna förändringens positiva effekter avseende valfrihet för arbetstagaren står i proportion till de inskränk-

ningar som den medför för i första hand små och medelstora företag. Vi anser därför att det är önskvärt att denna förändring inte genomförs i detta skede utan att den kopplas till den utredning som tillsatts för översynen av arbetstidslagen, semesterlagen och övrig ledighetslagstiftning.

Med hänsyn till det anförda bör motion Sf11 yrkande 7 tillstyrkas. Motion Sf10 yrkande 4 delvis bör avstyrkas i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad som anförts i denna avvikande mening.